

IZ GERONTOLOŠKE LITERATURE

Dannefer D., Phillipson C. (ured.) (2010). *The SAGE Handbook of Social Gerontology*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage Publications.

SOCIALNA GERONTOLOGIJA

Pričujoča publikacija obravnava eno ključnih in kompleksnih področij človeške družbe – staranje prebivalstva. Zasnovana je na treh gerontoloških spoznanjih. Prvo, da je kljub številnim raziskavam o družbenem vidiku staranja še vedno velik del gerontoloških programov ohranil podobno strukturo in vsebino, kot so jo imeli pred 20 ali celo 30 leti. Pri procesu staranja je opazna prevlada medikalizacije in biološkega pristopa kljub neovrgljivim dokazom, da družbene determinante močno določajo fiziološki in psihološki proces staranja. Drugo, da je staranje zelo heterogen proces, ki se dogaja v različnih kulturnih in ekonomskih pogojih in ki na globalni ravni pomeni različne izzive in dojemanja. Tretje pa je spoznanje, da je prišlo v socialni gerontologiji do pomembnega razvoja, o katerem pričajo tudi številne obravnavane teme v publikaciji.

Skoraj 700 strani obsežna gerontološka knjiga daje izjemen pregled glavnih konceptov v socialni gerontologiji, pri pripravi katerega je sodelovalo kar 69 priznanih strokovnjakov z različnih področij socialne gerontologije in kontinentov. Na kratko bi lahko dejali, da so v knjigi zbrane družbene, ekonomske in kulturne determinante staranja. Dejansko pa knjiga v svojih petih ključnih poglavjih razgrne paleto različnih pomembnih tem, ki obravnavajo staranje svetovnega prebivalstva z vidika družboslovnih disciplin (npr. sociologije, eko-

nomije, demografije, socialne antropologije). Ta poglavja so:

1. Osnovne in disciplinarne perspektive staranja. V poglavju so povzeta spoznanja ključnih disciplin znotraj socialne gerontologije (demografija, epidemiologija, ekonomija ipd.).
2. Staranje in socialna struktura. Poglavje povzema ključne družbene institucije in družbene strukture, ki vplivajo na življenje ljudi (socialna neenakost, spol, vloga religije, socialne mreže).
3. Staranje kot individualni izziv. Poglavje obravnava različne vidike posameznikovega staranja (*self*, identiteta, kognitivni procesi, doživljanje, modrost).
4. Staranje, kultura in razvoj. Poudarek poglavja je na raznovrstnosti doživljanja staranja v različnih družbenih in kulturnih okoljih (staranje v globalnem kontekstu, migracije, starostarševstvo, medkulturnost).
5. Staranje in socialna politika. Poglavje povzame glavne socialno-politične izzive, ki zadevajo starejšo populacijo na različnih koncih sveta (socialna politika, dolgotrajna oskrba, tehnologija, zaposlovanje, upokojevanje, kriminal, umiranje, zaporniki, etika).

Knjiga torej s svojo širino pokriva najrazličnejša področja od temeljnih, o katerih se veliko piše in govori (demografske spremembe, epidemiologija in ekonomija staranja, migracije, socialne politike ipd.), pa do nekoliko manj razširjenih, a zelo zanimivih in pomembnih tem, kot so okoljski vidik staranja, prijateljstvo v starosti, doživljanje lastne identitete v starosti, homoseksualnost, modrost, osamljenost, stres v starosti, čas in staranje, novo podjetništvo pove-

zано s staranjem, ostareli zaporniki ipd. Skupna točka vseh tematskih področij je povezovanje individualnega in družbenega vidika ter proučevanje načinov, kako družbeni procesi vplivajo na staranje z vidika celotnega toka življenja.

Naj omenimo le majhen del zanimivih spoznanj, ki so jih nanizali avtorji poglavij.

- Slovenija je uvrščena na 10. mesto svetovnih držav z najnižjim številom rojstev (8,9) na 1000 prebivalcev (str. 69).
- Pojav »transnacionalnih družin« (pretežno na južni polobli), to je družin, kjer starši za dlje časa migrirajo v drugo državo, kjer delajo, medtem pa za njihove otroke skrbijo stari starši (v večji meri stare mame) ali tete. Ti se soočajo s problemom revščine, migrante pa najverjetneje na njihovo starost čaka temna prihodnost (str. 145).
- Raziskave v Evropi in Severni Ameriki kažejo na višjo stopnjo vernosti med starejšimi ljudmi v višjih starostnih skupinah, vendar pa obstajajo različne variacije v vernosti starejših. Velik izziv predvsem krščanskih cerkva so povojne *baby boom* generacije, ki se sedaj upokojujejo in so se v mladosti množično odrekale religiji. To se lahko pokaže tudi v upadu religioznosti v starejših kohortah (str. 171).
- Medgeneracijski odnosi so najšibkejši v državah z dobro razvitim javnim sektorjem in individualistično kulturo (npr. Norveška, Švedska), najmočnejši v državah s šibkejšim javnim sektorjem in močno družinsko kulturo (Grčija, Španija, Italija), zmerni v državah, ki so med omenjenima skrajnostima (Združeno kraljestvo, Nemčija, Francija) (str. 179).
- Starejši imigranti bolj verjetno kot domačini iste starosti živijo v večgeneracijskih gospodinjstvih. Delitev stanovanja lahko prinaša različnim generacijam vzajemne koristi, prinaša pa tudi odvisnost starejših generacij od mlajših (str. 184).
- Prijatelji tudi v starosti pomenijo pomembno socialno mrežo, vendar pa se ta spreminja in v visoki starosti zaradi zunanjih dejavnikov skrči. Pomembno spoznanje britanske longitudinalne študije, ki se je začela pri 65. letih starosti anketirancev, je, da je število prijateljev v šestnajstih letih študije res upadlo, vendar pa so mnogi v tem obdobju razvili nova prijateljstva (str. 244).
- Weissova teorija loči dve dimenziji osamljenosti: čustveno osamljenost, ki je povezana z intimnim odnosom, in družbeno osamljenost, ki je povezana s širšimi socialnimi mrežami (str. 319). Različne severnoevropske in ameriške študije ugotavljajo, da od 5 do 10 % starih ljudi pogosto čuti osamljenost, od 20 do 40 % pa občasno. Osamljenost se sicer pogosteje pojavlja pri ljudeh, ki velik del časa preživijo sami, a so v britanski študiji ugotovili, da je tretjina tistih, ki so bili pogosto sami, dejala, da osamljenosti nikoli ne občutijo. Z občutkom osamljenosti sta močno povezana telesno in duševno zdravje, še posebno pojav depresije (str. 320–321). Študije kažejo, da se s starostjo občutek osamljenosti povečuje tudi zaradi negativnih sprememb, ki so jim ljudje izpostavljeni v starosti. Osamljenost ni homogen fenomen in razlike so precejšnje že znotraj Evrope. Eurobarometer raziskava je pokazala, da je bil v Evropi delež starih ljudi, ki se pogosto počutijo osamljeni, najnižji na Danskem (5 %), nato v Nemčiji in na Nizozemskem (7–9 %), najvišji pa na Portugalskem (23 %) in v Grčiji (36 %). Razlogi za osamljenost so različni, povsod je pomemben razlog slabo zdravje, na Nizozemskem je povezan še z odsotnostjo partnerja in majhnimi socialnimi mrežami, v Italiji pa s socioekonomsko odvisnostjo in samskim življenjem (str. 323). Stari ljudje izražajo osamljenost bolj v državah, kjer so tradicionalne družinske vrednote v nasprotju z individualističnimi

življenjskimi praksami. V vseh evropskih državah pa večina starih ljudi ne občuti osamljenosti (str. 325).

- Britanska kulturna sociologa Feathersone in Hepworth sta z izrazom »maska staranja« prva poimenovala naraščajoči prepad med doživljanjem in »izgledom« staranja; stare ljudi se namreč spodbuja, da se ves čas počutijo mladi, a jih njihova telesa pri tem enkrat izdajo. Obsesija postmoderne družbe z večno mladostjo dopušča malo možnosti, da se telesno staranje dojema kot smiselni del staranja (str. 359).
- V številnih državah so stari starši pomemben vir pomoči pri skrbi za vnuke. SHARE raziskava je pokazala, da okoli 40 % starih staršev v mediteranskih državah vsak teden skrbi za vnuke, in le 20 % v skandinavskih državah. Razlog za to so kulturne razlike in različne oblike države blaginje (str. 453).
- Stari ljudje v vsakodnevnem življenju uporabljajo različne moderne tehnologije (TV, mikrovalovna pečica, mobilni telefoni, avtomobili ipd.). Vprašanje, ki si ga zastavljajo gerontologi, tehnologi in politiki, pa je, v kolikšni meri je starim ljudem dostopna in prilagojena digitalna doba z IKT (str. 453).

Multidisciplinarni in interdisciplinarni vidiki staranja, ki so zajeti v knjigi, ji dajejo posebno širino in uporabnost kot študijsko, raziskovalno in socialno-politično gradivo za vse zainteresirane za to problematiko z različnih koncev sveta. V publikaciji je v posameznih poglavjih vključena tudi Slovenija, tako je npr. zelo zanimivo 38. poglavje o socialnih politikah do starajoče se populacije v Evropi, kjer so podrobno opisane blaginjske politike. Izjemna knjiga in dober priročnik bo vsekakor doprinos h knjižnici vsakega, ki se ukvarja s področjem gerontologije.

Simona Hvalič Touzery

Philips J., Ajrouch K. in Hillcoat -Allétamby S. (2010). *Key Concepts in Social Gerontology*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage Publications.

KLJUČNI KONCEPTI V SOCIALNI GERONTOLOGIJI

V letu 2010 je v okviru SAGE Publications izšla še ena zanimiva publikacija s področja socialne gerontologije, ki pa je sicer po naravi popolnoma drugačna od knjige *The SAGE Handbook of Social Gerontology*. Dobrih 200 strani dolga publikacija se namreč na zanimiv in inovativen način loti 50 ključnih konceptov iz socialne gerontologije. Ti so predstavljeni po abecednem redu, kar nekoliko spominja na slovar gerontološkega izrazja, tudi z zelo jasno definirano strukturo, s katero so predstavljeni koncepti. Pa vendar gre za več kot za slovar izrazja, saj vsak od konceptov vsebuje pregledno razpravo o zgodovini, aplikaciji, teoriji, raziskovanju in na koncu še kritično oceno o pomenu koncepta za prakso. Kot pravijo avtorice knjige, so teh 50 konceptov, ki se nanašajo na zahodne družbe, izbrale na podlagi njihove pogostosti pojavljanja v študijskem gradivu in raziskovanjih. Drugi dejavnik selekcije pa so bile discipline, ki jih znanstveno in strokovno pokrivajo avtorice (geografija, socialno delo, socialna politika, demografija, družinska politika, sociologija).

Da so koncepti res aktualni, priča sam izbor, v katerem boste našli področja, ki jim sodobna socialna politika, znanost in družba namenjajo veliko pozornosti: oskrba, staromrzištvo, krhkost, globalno staranje, osamljenost, dolgoživost, demenca, kakovost življenja, dolgotrajna oskrba, paliativna oskrba, medgeneracijske prakse, pokojnine, socialna izključenost, neodvisnost, evtanazija, žalovanje, umiranje ipd.

Za boljši vpogled v strukturo knjige predstavljamo enega od konceptov, ki so ga predstavile avtorice, in sicer paliativno oskrbo. Na začetku poglavja je najprej zapisana definicija, da je pali-